

Bærekraftig utvikling mot 2030?

FNs handlingsplan for verden – vårt felles ansvar

Et studiehefte i
Senterpartiskolen

Innhold

1. Før vi begynner	s. 2
2. Til innledning: Senterpartiet og hegemoniet i miljøpolitikken	s. 4
3. Hva menes med bærekraft? Spørsmål og lesetips	s. 7 s.10
4. Bakgrunn: Agenda 2030 og FNs bærekraftsmål Spørsmål og lesetips	s.11 s.15
5. FNs bærekraftsmål – en gjennomgang	s.16
6. Det handler om demokrati Spørsmål og lesetips	s.17 s.19
7. Hvordan arbeide med bærekraftsmålene i kommunestyret og på fylkestinget? Spørsmål	s.20 s.24
8. Tenke globalt, handle lokalt: noen eksempler Spørsmål og lesetips	s.25 s.28
9. Til avslutning	s.29
Vedlegg: Oversikt over bærekraftsmålene	s.30

Jorden er en arv som vi forplikter å forvalte for våre etterkommere, og miljø- og klimaproblemene er vår tids største utfordring. Dette er en ramme rundt all politikk. Natur, miljø og klima må derfor sees i sammenheng med alle øvrige samfunns mål, og sikre en forsvarlig og bærekraftig forvaltning av ressursene og miljøet. Senterpartiet vil at Norge skal ta sin del av ansvaret for å løse miljø- og klimaproblemene. Vi støtter også internasjonale samarbeidsinitiativ som gir effektive, globale utslippskutt.

[Senterpartiets Prinsipp- og handlingsprogram 2021 -2025 s 4.](#)

www.senterpartiskolen.no

© Senterpartiets Studieforbund 2021

Tekst: Kristin Madsen/Senterpartiets Studieforbund

Illustrasjonsfoto: PXHere der ikke annet er angitt.

Forside: Kilde/grafikk: FN-sambandet

1. Før vi begynner

Om studieheftet

Studieopplegget er fleksibelt, men for godkjenning og rett til opplæringstilskudd kreves det **minimum fire hele klokketimer til sammen**, inkludert pauser. (Hvis dere f.eks. begynner kl 18 og slutter kl 21 regnes dette som tre studietimer, selv om dere har en innlagt kaffepause underveis.) Det er dessuten krav til minst fire deltagere, som er til stede minst 75% av tiden.

NB: Opplæringstilskudd utbetales per godkjent studietime, uavhengig av antall deltakere.

Arbeidsformer kan variere, men studieheftet legger opp til bruk av studieringmetodikk. Derfor er det lagt inn mange spørsmål til refleksjon og diskusjon. Oppgaven til kurslederen er å legge til rette for god dialog, og sørge for at alle deltar aktivt. Studieopplegget kan gjerne kombineres med innledninger. Det er dessuten mange lenker til informasjon i studieheftet, som dere bør bruke aktivt.

Digitalt studiearbeid: Det er tillatt å gjennomføre inntil 50% av studieopplegget elektronisk, ved bruk av telefon, Teams etc. Alle deltagerne må da være til stede samtidig. **NB: I 2021 er det gitt unntak slik at kurs kan være heldigitale ut året pga. smittesituasjonen. For 2022 er unntaket videreført fram til 30.juni. Følg med på informasjon som vil bli gitt om digitalt studiearbeid på www.senterpartiskolen.no**

Viktig om frammøteliste:

Kursleder har ansvaret for å opplyse alle deltagere om at de blir ført opp på frammøteliste for kurs/opplæringstiltak, slik at deltagerne kan gi sitt samtykke. For kurs og studietiltak som mottar opplæringstilskudd i henhold til Lov om voksenopplæring er kursarrangør pålagt å føre frammøteliste som viser møtedatoer, varighet, deltagerens navn, fødselsår, kjønn og postnummer.

Frammøtelistene skal oppbevares i minst fem år. (Jfr. Lov om voksenopplæring, forskriftens § 9.) Senterpartiets Studieforbund behandler og oppbevarer frammøtelistene i henhold til Lov om behandling av personopplysninger. Se også: www.senterpartiskolen.no og vår Håndbok for studieledere.

Slik gjør vi det:

- **Meld inn kurset/studiearbeidet i [Kursportalen](#) eller [på nettsidene våre](#).**
- **Ta en titt på godkjent [studieplan](#) før dere begynner.**
- **Kurset/studiearbeidet må ha en varighet på minimum fire timer, hvor fire deltakere er til stede i minst 75% av tiden.** En studietime defineres som én klokkeperiode, inkludert pause.
NB: halve klokkeperioder blir strøket.
- **Rapportering/søk om tilskudd:** Kurs som oppfyller kravene har rett til opplæringstilskudd. Søknad og rapportering skal skje via [Kursportalen](#). Frammøteliste kan eventuelt sendes i brev til: Senterpartiets Studieforbund, Akersgata 51 0180 OSLO. **NB:** Frammøteliste **skal ikke** sendes i e-post eller SMS. Frammøtelister som sendes i e-post eller SMS blir avvist automatisk, og vil ikke bli registrert.
- **Utbetaling av opplæringstilskudd** skjer kvartalsvis. Ifølge Voksenopplæringsloven skal opplæringstilskudd utbetales pr godkjent studietime, og skal IKKE ganges opp med antall deltagere.
- **Kursbevis** Alle som gjennomfører studieopplegget (dvs. er til stede på minst 75 % av antall godkjente studietimer) har krav på kursbevis. Kursbeviset kan lastes ned via Kursportalen eller bestilles fra Senterpartiskolen.

For mer informasjon: <https://www.senterpartiskolen.no/kurs> eller ta kontakt med Senterpartiets Studieforbund: sps@sp.no

NB: VIKTIG OM KORONA OG SMITTEVERN

Det er umulig å si hvordan koronasituasjonen utvikler seg, og hvilke smitteverntiltak som vil være påkrevd framover. Vi skal uansett ta nødvendige hensyn og følge regler, anbefalinger og påbud. Vi må absolutt unngå at Senterpartiet sprer smitte på sine arrangementer. Som politisk parti er vi avhengige av tillit, og vi må derfor være ekstra påpasselige med smitteverntiltak.

Alle må følge godt med på informasjon fra egen kommune, kommuneoverlege, Folkehelseinstituttet og Senterpartiets hovedorganisasjon.

Voksenopplæringsforbundet har laget en smittevernveileder for kursarrangører som kan hentes her:

<http://vofo.no/ressursbank/smittevernveileder/>

Se også sidene til Folkehelseinstituttet: <https://www.fhi.no/sv/smittsomme-sykdommer/corona/>

2. Til innledning: Senterpartiet og hegemoniet i miljøpolitikken

- En artikkel skrevet av Anne Beathe Tvinnereim, nestleder i Senterpartiet, tidligere fylkesråd for plan, klima og miljø i Viken fylkeskommune. Publisert på Sp.no 04.03.2021

Foto: Senterpartiet

Sirkulærøkonomi er ikke en oppfinnelse fra det 21. århundre. Det er slik mennesker alltid har jobbet for å drøye ressursene og øke overskuddet. Forskjellen er at i dag har vi teknologiske muligheter som gjør potensialet i gjenbruk nærmest endeløst.

Der 70-tallets politiske konfliktlinje gikk mellom vekst og vern, går det i dag en konfliktlinje mellom bærekraftig forvaltning og vern. Det har blitt en kamp om hegemoni i miljøpolitikken, der folk som tilsynelatende kjemper for det samme langsiktige målet krangler om veien til målet. Klimakampen har gjort denne konfliktlinjen tydeligere. Både miljøorganisasjoner og partier skiller lag langs denne aksen.

Mens noen av oss fastslår at bærekraftig bruk av naturen må være en del av løsningen, vegrer andre seg for nærmest alle inngrep. Der noen ser mennesket og naturressursene i samspill, vil andre sette naturen under en osteklokke sånn at mennesket kan kikke på den utenfra – gjerne fra byen. Misforstå meg ikke. Inngrep må gjøres skånsomt. Truede arter må bevares og arts mangfold stimuleres. Den rekordhøye nedbyggingen av natur i dag er en stor trussel mot kloden. Men det må finnes et handlingsrom der vi kan diskutere med innestemme hvor balansen mellom bruk og vern skal gå.

Senterpartiet fylte 100 år i 2020. Tankegodset vårt fra 1920 er påfallende likt kjerneideene våre i dag, nemlig bærekraftig forvaltning av naturressursene. Derfor er det et paradoks at vi i jubileumsåret har blitt stemplet som miljøsink. De som tar seg tid til å følge debattene i lokallag og fylkeslag over hele landet ville imidlertid møtt tillitsvalgte med høyt miljøengasjement og tro på praktiske klimaløsninger.

Senterpartiets opprinnelse stammer fra Landmannsforbundet – den første spede organiseringen av bønder og landmenn på begynnelsen av 1900-tallet. Kjernebudskapet i bevegelsen kalles gjerne «muldens evangelium» – altså matjordas evangelium. Matjorda var det hellige de kunne samle seg om, den knappe ressursen som folk skulle overleve på. Det går en direkte linje fra «muldens evangelium» til Senterpartiets kamp for jordvern og andre fornybare ressurser. Synet på at fornybare naturressurser er noe større enn vår tids kortsiktige jag etter profitt, forener oss.

En framtidrettet forvaltning av ressursene er en grønn tråd i partiets historie. Under Borten-regjeringen tok Sp initiativet til å opprette et eget ressurs- og miljødepartement, som skulle samle forvaltningen av alle naturressurser i ett departement.

Forslaget strandet internt i regjeringen, og senere fikk vi i stedet miljøverndepartementet slik vi kjenner det; preget av sektordepartementenes begrensninger.

Da oljen ble oppdaget ved inngangen til 1970-tallet markerte Senterpartiet seg tydelig på miljøets side, og advarte mot et for høyt oljeutvinningstempo.

I 1974 fremmet partiet viktige prinsipper for framtidens miljøpolitikk: Stabilisering av energiforbruket og avvisning av atomkraft, sammen med utbygging av fornybar energi og satsing på energieffektivisering. I 1978 gikk partiet imot utbygging av Altavassdraget. I 1989 gikk partiet til valg på sin kanskje mest ambisiøse klimamålsetting noen gang: Å halvere norske CO₂-utslipp innen år 2000. En av fanesakene til partiet i EF-kampen var miljø og bærekraftig utvikling. Partileder Jakobsens budskap var at «nå er det på tide å begynne å bore etter løsninger på land».

I 2000 ble Sentrumsregjeringa, med Marit Arnstad som olje- og energiminister, felt på kabinettspørsmål om bygging av gasskraftverk. Avtalen med Sverige om grønne sertifikater ble kjempet fram av Senterpartiet i 2010. Utfordringer har dukket opp i kjølvannet av denne ordningen, men ambisjonen om en storstilt satsing på fornybar energi står ved lag.

Nå vil leseren innvende at vi må vurderes utfra hva vi gjør i 2021, og det må vi selvsagt. Vi bør vurderes på vår vedtatte politikk, og partiprogrammet slår fast at «Norge må gå foran i klimaarbeidet (..) Som et rikt, oljeproduserende land har Norge et særlig ansvar for å gå foran i arbeidet med klimaomstilling.»

I 2019 vedtok Senterpartiets landsmøte at «utvikling av alternative energikilder og ny fastlandsindustri må gjennomføres parallelt med at produksjonen på norsk sokkel går ned. Norsk olje slipper ut like mye klimagasser som annen olje når den forbrennes. Senterpartiet vil jobbe for at bruken av fossile energikilder etter hvert fases ut nasjonalt og globalt.» Vi ønsker å bruke statens muskler til å utvikle det norske samfunnet til et lavutslippssamfunn, og vi slår også fast at skatte- og avgiftssystemet er et viktig virkemiddel for å kutte klimautslipp.

Det er imidlertid altfor enkelt å hevde at utslippene vil gå ned bare vi innfører en flat CO₂-avgift overalt. Dersom teknologien for fossilfrie løsninger er umoden, er det ikke fornuftig å øke avgiftene uten andre virkemidler. Dessuten må ikke en CO₂-avgift utformes slik at vi får karbonlekkasje til utlandet, men slik at industrien får insentiver til omstilling og økt konkurransekraft. Det er dårlig klimapolitikk å gå fra norske produkter med lavt klimaavtrykk til import av produkter med høyere klimaavtrykk.

I prinsipp- og handlingsprogram 2017 - 2021 står det også at «...et «grønt skattesifte» må være forutsigbart og koblet til andre tiltak som sikrer sosial og geografisk fordeling (..) Vi er heller ikke med på å bruke klimasaken som argument for å fjerne skattene for dem som har mest, og erstatte dem med avgifter som rammer dem som har minst.» Et av problemene i debatten om CO₂-avgift er at den alltid ender opp med å bare handle om privatbilismen.

Nøkkelordet for klimaavgiftene er differensiering. Næringer som omfattes av EUs klimakvotesystem bør neppe utsettes for mer pisk, men omstilles gjennom støtteordninger. Oljesektoren tåler en høy CO2-avgift, samtidig som det kan gi viktige insentiver til omlegging.

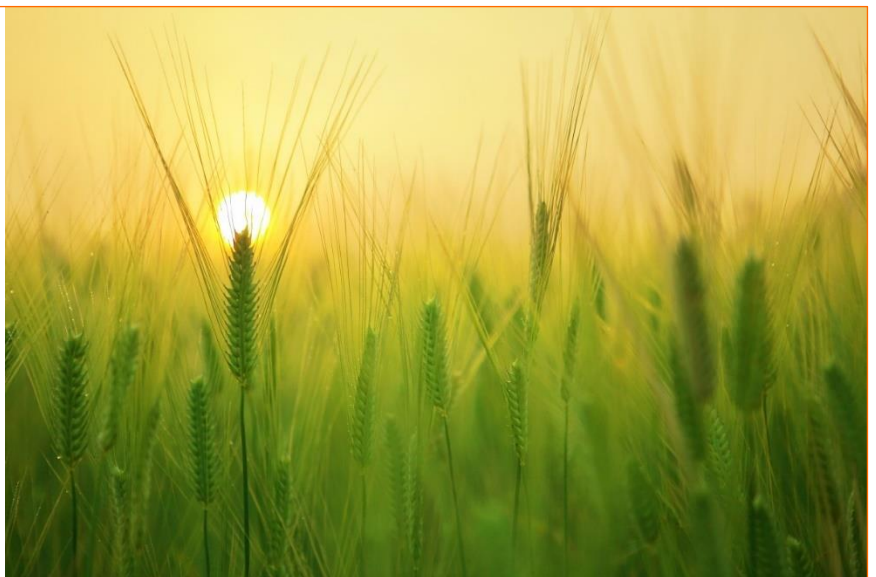
For ikke-kvotepiktig industri kan noe høyere avgifter øke insentivene til å bytte til grønnere alternativer, for eksempel å gå fra fossil til bioenergi eller strøm. I landbruket må vi skille mellom fossile utslipp og biologiske utslipp. I flybransjen vil neppe økt avgift være hensiktsmessig, siden man alt har mange særnorske avgifter på CO2. Parisavtalen ligger til grunn for norske forpliktelser på klima. I fjor la Norge fram sine nye klimamål til FN. Vi skal kutte minst 50 prosent innen 2030, med mål om 55 prosent. Dette stiller Sp seg bak. Utfordringen er å finne de riktige virkemidlene for å nå målene.

Klimapolitikken må spille på lag med andre viktige mål vi prøver å nå. Vi ønsker en klimapolitikk som bidrar til å redusere geografiske og sosiale forskjeller, heller enn å forsterke forskjellene mellom grupper. Vi er nødt til å samle bred støtte til tiltak for å hindre framtidig temperaturøkning. Jeg vil utfordre alle som er opptatt av både klimapolitikken og en aktiv fordelingspolitikk til en fordomsfri diskusjon om klimatiltak i lys av andre overordnede mål. Sp sitter ikke på alle fasitsvar, men vi har noen legitime bekymringer. Vi sitter også med høye ambisjoner på miljøområdet, og de deler vi heldigvis med mange andre gode krefter.

Jorden er en arv som vi forplikter å forvalte for våre etterkommere. Senterpartiet vil at Norge skal ta sin del av ansvaret for å løse miljø- og klimaproblemene. Senterpartiet vil gjøre de fornybare naturressursene, og bruk av disse i lange verdikjeder, til fundamentet for økonomien.

Fra Senterpartiets verdigrunnlag:

<https://www.senterpartiet.no/politik/ikk/verdigrunnlag>

3. Hva menes med bærekraft?

Fra verdensrommet ser vi Jorden som en liten, skjør kule. Det dominerende inntrykk er ikke menneskelig virksomhet eller byggverk, men skyer, hav, jord og grønne skoger. Menneskets manglende evne til å tilpasse sin virksomhet til det Jorden i det lange løp kan tåle, holder nå på å endre vår klodes systemer fundamentalt. Utviklingen har ført med seg livstruende farer. Denne nye virkeligheten, som vi ikke kan slippe unna må erkjennes – og beherskes. (Vår felles framtid – verdenskommisjonen for miljø og utvikling (1987, s.13)

Bærekraft er mer enn et spørsmål om klima og miljø

En bærekraftig utvikling imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. Ifølge FNs verdenskommisjon for miljø og utvikling *Vår felles framtid* (Brundtlandkommisjonen 1987) legger denne definisjonen spesiell vekt på fattige menneskers behov for å få oppfylt grunnleggende rettigheter, og slik skape mulighet for et bedre liv. Samtidig finnes det grenser for hva vi kan forbruke av naturens ressurser, uten at dette går utover de framtidige naturressursene. ([Kilde: FN-sambandet](#))

Bærekraft er allikevel ikke bare et spørsmål om natur, klima og miljø. Det handler også om økonomisk utvikling, og om sosiale forhold – som alle griper inn i hverandre. Slik sett er bærekraft et samspill mellom klima og miljø, økonomi og sosiale forhold. For å oppnå bærekraftig utvikling må disse tre elementene være til stede. Det oppnås ikke en bærekraftig utvikling dersom store grupper fortsetter å leve i ekstrem fattigdom, eller med en økonomisk politikk som ikke tar hensyn til naturens tåle-evne.

Bærekraftig utvikling er derfor først og fremst et spørsmål om rettferdig fordeling av ressurser, og global solidaritet for nåværende og kommende generasjoner. I praksis er dette et spørsmål om fordeling og forvaltning av de samlede ressursene i verden, både på kort og lang sikt.

Svært mange mennesker i verden lever under fattigdomsgrensen FN har definert som 1,90 dollar om dagen. Beregninger fra FN ([SDG Progress Report 2020](#)) viser at 8,2 % av verdens befolkning levde under denne grensen i 2019. Selv om den ekstreme fattigdommen har sunket gjennom de siste 20 årene, frykter FN nå at Covid 19-pandemien fører til mer ekstrem fattigdom.

Verdensbanken anslo mot slutten av 2020 at pandemien vil bidra til en øking i antall ekstremt fattig, med kanskje så mange som 150 millioner innen utgangen av 2021. ([Kilde: Verdensbanken](#)). I tillegg til utfordringene med Covid-19, uttrykker Verdensbanken også bekymring over at krig, konflikter og klimaendringer påvirker fattigdomsutviklingen negativt.

Ekstrem fattigdom og store ulikheter i levekår, både innenfor land og mellom ulike land, kan derfor representere en stor trussel mot bærekraftig utvikling. Dette på grunn av samfunnsmessig ustabilitet og sosial uro, noe som kan bidra til kamp om ressurser, migrasjon og flyktninge- og humanitære katastrofer.

Det er forventet at verdens befolkning vil vokse fra rundt sju milliarder i dag, opp mot ni milliarder i 2050. Dette betyr økt press på ressursene, høyere energibruk, større behov for mat, rent vann og landområder. Hvis fattigdom skal bekjempes, og velferden økes for verdens fattige, betyr dette at fordeling og forvaltning av ressursene må skje på en annen måte enn i dag. Dette betyr også at vi i den rike delen av verden må stille spørsmål ved forbruksnivå og forbruksmønstre, og om det vil være mulig å dreie produksjon og forbruk i en mer bærekraftig retning. (Kilde: [Hva er bærekraftig utvikling \(SSB 2014\)](#))

I de siste 50 årene har menneskene endret og utarmet økosystemer raskere og i større utstrekning enn i noen tidligere periode i menneskehetens historie. FNs naturpanel IPBS ([Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services](#)) offentliggjorde i 2019 sin første, store rapport. Her vises det til hvordan menneskelig aktivitet påvirker økosystemene og naturen rundt oss. Rapporten, som baseres på tusenvis av offentlige rapporter og forskningsartikler, forteller oss at helsetilstanden til økosystemene stadig blir dårligere. Dermed trues også grunnlaget for økonomi, matproduksjon og matsikkerhet, tilgang til rent vann, helse og livskvalitet over hele verden. Vi er helt avhengige av at jorda fortsetter å fungere gjennom økologiske livssystemer knyttet til blant annet vann, luft, jordsmonn, biologiske prosesser, klima og vær.

Når økosystemer forringes og ødelegges får dette ringvirkninger for miljøet, klimaet og sosiale og økonomiske forhold. Over tid har det skjedd store skader, som fører til økende tap av arter og biologisk mangfold. Økt levestandard og økonomisk utvikling har skjedd på bekostning av økosystemene, og bidratt til forverring av fattigdom for folkegrupper. Det er behov for løsninger som kan stoppe denne utviklingen, men dette krever store endringer i så vel politiske grep som handlingsmønstre. FNs bærekraftsmål ser derfor miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng. Dette gjenspeiles spesielt i tre av de 17 vedtatte bærekraftsmålene:

- Mål nr. 1: Utrydde fattigdom: Utrydde alle former for fattigdom i hele verden.
- Mål nr. 10: Mindre ulikhet: Redusere ulikhet i og mellom land.
- Mål nr. 13: Stoppe klimaendringene: Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Målene gjelder for alle land, som alle har ansvar og skal være pådrivere for en bærekraftig utvikling.

Tidslinje for FNs arbeid med bærekraftig utvikling

- **1972**

FN arrangerer sin første miljøkonferanse i Stockholm, oppretter et eget miljøprogram og innstifter 5. juni som FNs internasjonale miljødag.

- **1983**

FNs generalsekretær nedsetter verdenskommisjonen for miljø og utvikling, som ledes av Gro Harlem Brundtland.

- **1987**

Brundtlandkommisjonen legger fram rapporten *Vår felles framtid*. Her blir begrepet bærekraftig utvikling lansert.

- **1992**

FN arrangerer Rio-konferansen, og vedtar Agenda 21: Handlingsplan for økt innsats for miljø- og utviklingsspørsmål.

- **2000**

FN vedtar åtte tusenårsmål, som skal oppnås i et 15-års perspektiv. Mål nr. 7 skal «sikre en miljømessig bærekraftig utvikling».

- **2002**

FN arrangerer Earth Summit og Rio +10 i Johannesburg, et verdenstoppmøte om bærekraftig utvikling. Målet er følge opp Rio-møtet i 1992, men sluttdokumentet blir lite konkret.

- **2012**

Rio +20 arrangeres i Rio de Janeiro. Resultatet er sluttdokument "The Future We Want", hvor et av målene som settes er å "sikre nye politiske forpliktelser for bærekraftig utvikling".

- **2014**

FNs generalsekretær lanserer rapporten *The Road to Dignity by 2030: Ending Poverty, Transforming All Lives and Protecting the Planet* i forbindelse med at tusenårsmålene utløper i 2015.

- **2015** Agenda 2030 og bærekraftsmålene vedtas i FNs generalforsamling i september.

Spørsmål til refleksjon:

- Hva betyr bærekraftig utvikling for dere? Hvorfor må vi se på sammenhengene mellom økonomi, klima/miljø og sosiale forhold for å fremme en bærekraftig utvikling?
- Hvordan kan vi tenke globalt, og handle lokalt i et bærekraftperspektiv?
- Hva tenker dere om internasjonal solidaritet, mellom den rike og den fattige delen av verden?

De åtte tusenårsmålene. Kilde/grafikk: UNDP

➔ Lesetips

Vår felles framtid – verdenskommisjonen for miljø og utvikling (1987)

https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2007080601018?page=5

SSB: Hva er bærekraftig utvikling (2014): <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/barekraft/hva-er-barekraftig-utvikling>

FN-sambandet, Tema bærekraftig utvikling: <https://www.fn.no/tema/fattigdom/barekraftig-utvikling>

FNs regionale informasjonskontor for Vest-Europa, om globale bærekraftsmål:

<https://unric.org/no/barekraftsmalene/>

Nordisk råd: Bærekraftig utvikling i Norden: <https://www.norden.org/no/information/handlingsplan-vision-2030>

4. Bakgrunn: Agenda 2030 og FNs bærekraftsmål

Et nytt millennium: FNs tusenårsmål

FNs tusenårsmål ble vedtatt på toppmøtet *Millenium Summit* i 2000. Som vi har sett, hadde tusenårsmålene sin bakgrunn i arbeid og toppmøter i FN gjennom hele 1990-tallet. Tusenårsmålene skulle representere noe nytt, gjennom tidfesting og konkrete mål. Målene skulle være en rettesnor for FN, nasjonalstatene og organisasjonene, med en hovedmålsetning om å redusere global fattigdom.

På toppmøtet i 2000 vedtok derfor alle 192 medlemsland i FN en plan for fattigdomsbekjempelse, som ble nedfelt i Tusenårserklæringen. I erklæringen ble hele virksomheten til FN inkludert: fattigdomsreduksjon, menneskerettigheter, fred, nedrustning og sikkerhet, miljø og klima samt rettferdig handel. Tusenårsmålene, eller *Millennium Development Goals* skulle være en oppskrift på global fattigdomsbekjempelse, med åtte ulike mål som skulle oppfylles innen 2015. De åtte tusenårsmålene hadde 18 delmål og 48 indikatorer. Det overordnede målet var å halvere andelen mennesker som lever for under én dollar om dagen innen 2015.

De åtte tusenårsmålene - som spente fra å halvere ekstrem fattigdom til å stoppe spredningen av HIV / AIDS og tilby universell grunnskoleutdanning, alt innen 2015 - utgjorde en plan som alle verdens land og alle verdens ledende utviklingsinstitusjoner jobbet med.

Et av de viktigste målene for tusenårsplanen var å møte behovene til verdens fattigste. Samarbeidet mellom FN, regjeringer, sivilsamfunn og andre partnere la dermed grunnlaget for en videreføring av arbeidet med tusenårsmålene. Arbeidet bidro til etablering av bærekraftsmålene og Agenda 2030, som en ambisiøs utviklingsagenda fra 2015 og framover.

(Kilde: <https://www.un.org/millenniumgoals/>)

FNs Tusenårsmål 2000 - 2015

1. Utryddelse av ekstrem fattigdom og sult
2. Oppnå universell tilgang til grunnskoleutdanning
3. Fremme likestilling og styrke kvinners posisjon
4. Redusere barnedødelighet
5. Bedre mødres helse
6. Bekjempe hiv/aids, malaria og andre sykdommer
7. Sikre miljømessig bærekraft
8. Utvikle et globalt partnerskap for utvikling

Kilde: [Norad](#)

Resultater

Ble hovedmålet for tusenårsmålene, en halvering av den ekstreme fattigdommen nådd i 2015?

Ja, sier tusenårsrapporten fra FN. Det ble gjort målbare fremskritt. På verdensbasis ble antallet mennesker som lever i ekstrem fattigdom mer enn halvert: fra 1,9 milliarder til 836 millioner i perioden 1990 - 2015. Tusenårsmålene har også gitt muligheter for utforming av egen utviklingspolitikk og programmer både på statlig og regionalt nivå.

Arbeidet med tusenårsmålene har også styrket måten globale beslutninger blir tatt på, blant annet gjennom tilgang til pålitelige data. 95% av verdens befolkning har mobildekning, noe som har bidratt til bedre muligheter for innsamling av data. Et eksempel er da UNICEF og deres partnere i 2014 utførte omfattende datainnsamling om ebola-epidemien ved hjelp av SMS.

Flere barn har fått begynne på skole i perioden 1990-2015, og langt flere jenter får skolegang. Ni av ti barn begynner nå på skole. Samtidig melder Unesco stor bekymring om en global læringskrise i skolen, da kvaliteten i undervisningen varierer sterkt. Det er også problemer med å nå fram til sårbare grupper som jenter, fattige, barn med nedsatt funksjonsevne og barn som lever i områder med krig og konflikt. Kilde: [UNESCO](#)

Tusenårsrapporten viser også at barnedødelighet er redusert. Antallet barn som dør før fylte fem er mer enn halvert i løpet av perioden. Prevensjonsmidler er mer utbredt enn tidligere, og millioner av dødsfall på grunn av sykdommer som malaria og HIV/AIDS er avverget. Langt flere mennesker fikk tilgang til drikkevann av bedre kvalitet og toaletter. Fra 1990 til 2015 har det kommet flere kvinner inn i høyere posisjoner, og i politikken.

Til tross for målbare resultater og positiv utvikling på mange områder, er det fremdeles store mangler. Gapet mellom de rikeste og fattigste er stort og fortsatt økende, ulikheten er stor både mellom land, og mellom grupper og kjønn. Som eksempel eier de 26 rikeste i verden nå like mye som den fattigste halvparten av verdens befolkning. Verdens 22 rikeste menn har en større formue enn alle kvinner i Afrika. (Kilde: [Oxfam 2019](#)) Det er fremdeles store kjønnsforskjeller. I mange land opplever kvinner diskriminering når det gjelder tilgangen til offentlige beslutninger, eiendom og arbeid. Kvinner risikerer oftere å havne i fattigdom enn menn. I fattige land henger jenter og kvinner etter i utdanning og tilgangen til lese- og skriveopplæring.

Noen fakta fra FNs tusenårsrapport 2015

- I 1990 levde 47 prosent av befolkningen i utviklingslandene i ekstrem fattigdom. I 2015 er andelen 14 prosent.
- Antall barn som ikke går på skole har nesten halvert seg på 15 år, fra 100 millioner i 2000 til underkant av 58 millioner i 2015.
- Kvinner utgjør 41 prosent av betalte arbeidere utenfor landbrukssektoren. En oppgang fra 35 prosent i 1990.
- Barsedød har sunket fra 12,7 millioner i 1990 til underkant av 6 millioner i 2015.
- Nye HIV-infeksjoner har sunket fra 3,5 millioner til 2,1 millioner på 13 år.
- Ozon-nedbrytende stoffer har blitt tilnærmet eliminert siden 1990-tallet. Ozonlaget er forventet å være gjenopprettet innen midten av dette århundret.
- 91 prosent av verdens befolkning bruker forbedrede drikkevannskilder i 2015, sammenlignet med 76 prosent i 1990. Kilde: [Norad: Tusenårsmålene](#)

Education for all 2000 -2015 (Kilde: [Monitoring Report UNESCO 2015](#)) peker på at analfabetisme blant voksne har vært neglisjert i forhold til andre utdanningsmål. Selv om mange fattige land satser sterkt på grunnutdanning, og på å øke lese- og skriveferdighetene i befolkningen, er det som nevnt ikke alltid god nok kvalitet i utdanningen. Mange barn og unge faller også fra, og får ikke gjennomført sin utdanning. I enkelte land i Afrika sør for Sahara har unge med fem års utdanning 40 prosent sannsynlighet for ikke å kunne lese- og skrive. Å kunne lese og skrive kan være en vei ut av fattigdom, men kampen mot analfabetismen ser ikke ut til å være effektiv nok.

Det er også store helseutfordringer i utviklingsland, her illustrert ved noen eksempler:

- Det er store mangler i utbygging av sanitæranlegg som for eksempel rurale toaletter på landsbygda.
- Opptil 75 prosent av befolkningen i minst utviklede land mangler tilgang til såpe og vann.
- Verdens helseorganisasjon (WHO) hevder at omkring 11 prosent av medisinene i utviklingsland er falske og kan føre til mange dødsfall.
- Mer enn fire av fem barn med funksjonsnedsettelse i utviklingsland blir jevnlig utsatt for vold. De har også vanskeligere for å få beskyttelse enn andre barn. [Kilde: Plan](#)
- Hvert år dør over fem millioner mødre og barn over hele verden av årsaker som kunne vært unngått. [Kilde: Regjeringen.no](#)
- Kun halvparten av fødslene på landsbygda skjer under veiledning fra kvalifisert helsepersonell.

Vår tids største utfordringer knyttet til klimaendringer går ofte hardest utover de som bidrar minst til dem. CO₂-utslipp er mer enn doblet siden 1990, det er enorm avskoging, matjorda forringes, økosystemene er under økende press og kampen om ferskvannet tiltar. Nesten halvparten av verdens befolkning mangler vann minst en måned i året. (Kilde: [2018 World Water Development Report](#)) De fattigste er mest avhengige av naturen, og mange lever i de mest sårbare områdene for klimaendringer. Krig og konflikt preger fortsatt verden, gjennom årelange kriger som ikke ser ut til å ta ende. Ifølge Røde Kors har listen over de mest alvorlige humanitære krisene vært omtrent uforandret de siste tiårene: Konflikt i land som Jemen, Syria, Afghanistan, Somalia og Irak preger nyhetsbildet år etter år. (Kilde: [Røde Kors](#)) I tillegg har Covid19-pandemien dessverre gitt tilbakeslag på mange områder, både sosialt, økonomisk, helsemessig og på andre måter.

Med en målsetning om å forandre verden

Mens tusenårsmålene først og fremst var mål som gjaldt utviklingsland, er Agenda 2030 og bærekraftsmålene universelle og globale. Målene gjelder alle land i hele verden, også Norge. Alle land må derfor bidra, og legge til rette for å oppfylle målene. Dette er krevende fordi både utenriks- og innenrikspolitikk må forenes, og fordi nasjonal og regional/lokal politikk må samspille innad i landene. *“We Are the First Generation that Can End Poverty, the Last that Can End Climate Change”*. Dette sa FNs daværende generalsekretær Ban Ki-moon i en tale 28. mai 2015. Han viste i talen til at FN senere dette året ville vedta en ny agenda for bærekraftig utvikling, med nye utviklingsmål, som en oppfølging av FNs tusenårsmål. Agenda 2030 og bærekraftsmålene ble vedtatt i en resolusjon i FNs hovedforsamling 25. september 2015. ([Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development](#))

Norge har sammen med alle andre medlemsland i FN sluttet seg til Agenda 2030 og de 17 bærekraftsmålene. Gjennom verdens felles handlingsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene utgjør Agenda 2030 det viktigste politiske hovedsporet i arbeidet med de største nasjonale, regionale, og globale utfordringene i vår tid. Bærekraftsmålene med sine delmål er universelle, og de er gjensidig forbundet med hverandre på tvers av ulike sektorer. Dette betyr at bærekraftsmål og delmål er integrerte, og at de henger sammen og påvirker hverandre. Dette betyr igjen at det må gjøres avveininger mellom ulike hensyn, og at det må gjøres strenge politiske prioriteringer.

Fem land

Av de 736 millioner menneskene som lever under ekstrem fattigdom, bor halvparten i følgende fem land: India, Nigeria, Den demokratiske republikken Kongo, Etiopia, og Bangladesh.

Kilde: [Verdensbanken](#)

Hvert enkelt land har ansvar for oppfølging og gjennomføring av bærekraftsmålene på regionalt, nasjonalt og globalt nivå. Regjeringene skal derfor tilpasse bærekraftsmålene nasjonalt, i tillegg til å identifisere spesielle utfordringer og fastsette nasjonale delmål sammen med de globale målene. Målene skal innpasses i strategier, planer og politikk. Arbeidet med styring, implementering og rapportering på bærekraftsmålene forutsetter derfor en helhetlig, nasjonal tilnærming. Det kreves også koordinering og samstemthet, både innad i statlig sektor, mellom de ulike nivåene i forvaltningen og i samfunnet ellers.

Siden Norge har sluttet seg til Agenda 2030, skal regjeringen årlig rapportere til stortinget om oppfølgingen av bærekraftsmålene. Resultatrapportering er et viktig prinsipp, og offentlig og allment tilgjengelig statistikk er en forutsetning dersom framdriften til bærekraftsmålene med delmål skal kunne måles. [Kilde: Riksrevisjonen](#)

Kassava – en viktig kilde til kalorier og karbohydrater i utviklingsland.

Spørsmål til refleksjon:

- Bærekraftsmålene er handlingsplanen for hele verden, og for vår felles framtid og utvikling. De minst utviklede landene er spesielt tilgodesett, og det samme gjelder utsatte og sårbare grupper. Derfor må politikk og forvaltningsansvar henge sammen både globalt og nasjonalt. Mye handler derfor om solidaritet med fattige land, og om sårbare grupper. Hvordan kan vi være med å løfte slik solidaritet i praksis?
- Hvorfor er det viktig å jevne ut forskjeller mellom rike og fattige land, og mellom fattige og rike innen det enkelte land? Hva tenker dere generelt om økonomisk ulikhet, både i eget land, og mellom fattige og rike land? Hvorfor er ulikhet en demokratisk utfordring?
- Gapet mellom de rikeste og fattigste er stort og fortsatt økende, ulikheten er stor både mellom land, og mellom grupper og kjønn. I vårt eget land er ulikheten langt større enn offisiell statistikk tilsier, ifølge SSB: [Trodde du Norge hadde små forskjeller? NRK.no 05.03.20](#).
- Når en av fem kroner går til den rikeste «en-prosenten» av befolkningen, er dette dobbelt så mye som vi har trodd. Dette er likt som i USA, og er en demokratisk utfordring. Hvordan kan vi jobbe politisk med økonomisk ulikhet, og bidra til mer rettferdig fordeling?

Lesetips

Om FNs tusenårs mål: <https://www.norad.no/om-bistand/tusenarsmalene/>

Tre årsaker til at ulikheten vokser: [Artikkel på Forskning.no 04.03.2019](#)

Økende økonomisk ulikhet - En trussel mot demokratiet? [Webinar, Det norske vitenskapsdemokrati 25.03.2021](#)

Økonomisk ulikhet i verden: Hvordan kan norsk utviklingspolitikk gjøre en forskjell?
[Tankesmien Agenda notat 1/19](#)

FN-sambandet, temasider: <https://www.fn.no/tema>

UNDP Norge: [COVID-19: Forventet krise i utviklingsland truer med å ødelegge økonomier og føre til kraftig økning i fattigdom og ulikhet](#)

5. FNs bærekraftsmål – en gjennomgang

Grafikk/Kilde: FN

FNs bærekraftsmål er verdens felles handlingsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Målene ble utformet etter innspill fra hele verden, hvor nært ti millioner mennesker fra ulike land deltok i en spørreundersøkelse. Bærekraftsmålene er utformet slik at de mest sårbare blant oss blir prioritert, etter hovedprinsippet *Leaving no one behind*. Dette betyr at ingen skal utelates. Utsatte grupper som for eksempel mennesker med nedsatt funksjonsevne, urfolk, jenter, flyktninger og etniske minoriteter skal prioriteres. Mer enn halvparten av verdens befolkning har ingen velferdsordninger, [ifølge FN](#). Det er 17 bærekraftsmål i alt, med 169 tilhørende delmål:

1. Utrydde fattigdom: Utrydde alle former for fattigdom i hele verden.
2. Utrydde sult: Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk.
3. God helse og livskvalitet: Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder.
4. God utdanning: Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle.
5. Likestilling mellom kjønnene; Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet.
6. Rent vann og gode sanitærforhold: Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle.
7. Ren energi til alle: Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris.
8. Anstendig arbeid og økonomisk vekst: Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.
9. Industri, innovasjon og infrastruktur: Bygge solid infrastruktur og fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og innovasjon.
10. Mindre ulikhet: Redusere ulikhet i og mellom land.
11. Bærekraftige byer og lokalsamfunn: Gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige.
12. Ansvarlig forbruk og produksjon: Sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre.
13. Stoppe klimaendringene: Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.
14. Livet i havet: Bevare og bruke havet og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.
15. Livet på land: Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.
16. Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner: Fremme fredelige og inkluderende samfunn for å sikre bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.
17. Samarbeid for å nå målene: Styrke virkemidlene som trengs for å gjennomføre arbeidet og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Kilde: [Regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

I dette heftet har vi laget en gjennomgang av alle bærekraftsmålene med utvalgte delmål, men vi har valgt å legge dem som et eget vedlegg for enkel oversikt. Se vedlegget på side 31.

For full oversikt over alle delmålene: se FN-sambandet sine sider: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal> KS støtter aktivt opp om kommunesektorens bærekraftsarbeid:

«Bærekraftsmålene berører alle deler av kommunesektorens arbeid. FNs generalsekretær har selv uttalt at vi ikke når bærekraftsmålene uten lokal innsats. Det er derfor veldig viktig at så mange kommuner og fylkeskommuner nå går foran og viser vei., sier styreleder i KS, Bjørn Arild Gram» i [pressemelding 26.5.2020 i forbindelse med etablering av Bærekraftsnettverket.](#)

Se mer om bærekraftsmålene på sidene til KS:

<https://www.ks.no/fagomrader/samfunnsutvikling/barekraft/barekraftsmalene/>

6. Det handler om demokrati

Et levende folkestyre og gode lokalsamfunn skal gi folk trygghet, tilhørighet og identitet. Den norske samfunnskontrakten, hvor man yter etter evne og hvor fellesskapet stiller opp for den enkelte, forutsetter tillit mellom folk. Rettferdig fordeling, små forskjeller og sosial tillit henger tett sammen. Senterpartiet arbeider for et samfunn med små sosiale, geografiske og økonomiske forskjeller. Senterpartiet står for utjamning av ressurser og levekår mellom samfunnsgrupper, mellom landsdeler og mellom rike og fattige land. [Senterpartiets verdigrunnlag](#)

Norsk offentlig politikk og forholdet til FN

Norge har vært en pådriver i FN når det gjelder bærekraftsmålene, og derved verdens felles plan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikheter og stanse klimaendringene innen 2030.

Det er den norske statsministeren som leder pådrivergruppen for bærekraftsmålene i FN.

Her hjemme følges de 17 bærekraftsmålene opp av 12 departementer, med Kommunal- og moderniseringsdepartementet som ansvarlig koordinator for departementenes arbeid på området.

Norge har sluttet seg til de 17 bærekraftsmålene, som skal være det politiske hovedsporet for de største utfordringene i vår tid. Derfor skal også bærekraftsmålene være et grunnlag i den videre samfunns- og arealplanleggingen i Norge, jfr. [Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019–2023](#). Solberg-regjeringen var imidlertid på etterskudd med gjennomføringen, og det har ifølge Riksrevisjonen vært mangler i både koordinering, planlegging og kartlegging av status ([Rapport fra Riksrevisjonen november 2020](#)).

Arbeidet med å tilrettelegge for styring, implementering og rapportering på FNs bærekraftsmål forutsetter en nasjonal, helhetlig tilnærming, samt koordinering innen statlig sektor og mellom ulike forvaltningsnivåer og samfunnet for øvrig. SSB skal også ha en sentral rolle i dette arbeidet. Det er regjeringens ansvar å følge opp og sørge for gjennomføring av arbeidet med bærekraftsmålene på nasjonalt, regionalt og globalt nivå. Regjeringen er dessuten forpliktet til å rapportere årlig til Stortinget om oppfølgingen. Riksrevisjonen har vurdert styringen av og rapportering på, den nasjonale oppfølgingen av bærekraftsmålene fra 2016 til årsskiftet 2019/2020.

I rapporten påpekes det at den nasjonale oppfølgingen av FNs bærekraftsmål fram til da ikke hadde vært godt nok koordinert. Norge har dessuten manglet en helhetlig plan for gjennomføring. Statistisk sentralbyrå har ikke vært godt nok involvert, og Solberg-regjeringen ga heller ikke god nok informasjon om status og framdrift til Stortinget. Det har dessuten vært flere mangler i tilpasningen av FNs bærekraftsmål til nasjonale forhold, slik som utarbeidelse av nasjonal plan for oppfølging av – og ambisjoner for bærekraftsmålene. Så sent som i februar 2021 var det heller ikke gjort prioriteringer, og Stortinget ble ikke informert om særlig utfordrende bærekraftsmål eller hvordan disse skulle følges opp. Det var derfor ikke blitt utarbeidet nasjonale delmål, og bærekraftsmålene var ikke tydelig integrert i budsjettprosessen slik det skulle vært lagt opp til.

Rapporten fra Riksrevisjonen ble behandlet i Stortinget 16.02.21. Senterpartiets Nils T. Bjørke sa blant annet følgende under stortingsdebatten: «*Rapporten frå Riksrevisjonen syner at Noreg har gått høgt på banen og fremja berekraftsmåla internasjonalt. Men regjeringa har ikkje gjort heimeleksa si og teke måla i bruk her i landet. Dette gjev oss ikkje internasjonal truverd. Det syner òg at me ikkje er gode nok til å gjera prioriteringar, når ulike omsyn på ulike samfunnsområde må vegast opp mot kvarandre.*» En enstemmig kontroll- og konstitusjonskomité sluttet seg til kritikken av Solberg-regjeringens oppfølging av bærekraftsmålene, og stilte seg bak Riksrevisjonens anbefalinger om å følge opp Stortingets forventning om en helhetlig plan for gjennomføring av det nasjonale arbeidet med bærekraftsmålene. Solberg-regjeringen la den 23.06.21 fram [Stortingsmelding 40 \(2020–2021\) Mål med mening – Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030](#). Handlingsplanen skal konkretisere arbeidet med bærekraftsmålene, slik at disse kan tilpasses norske forhold og utfordringer.

Storsamfunn vs. lokalsamfunn: den lokale sjølråderetten og lokaldemokratiet; noen utfordringer og dilemmaer

Hva gjør vi i konflikter mellom vern og bruk, og hvordan balansere ulike hensyn og konflikter mellom sentrale og lokale prioriteringer? Et eksempel kan være kampen om arealene, som vi også i Norge stadig blir mer berørt av. Lokalsamfunnet trenger arbeidsplasser, og lokalpolitikere havner ofte i en skvis mellom ulike hensyn og prioriteringer. Jordvern er et godt eksempel. Selv om det fastsettes mål om ikke å bygge ned mer av de knappe tre prosentene av Norge vi kan dyrke mat på, så går stadig mye matjord ut av produksjon: «*Når det gjelder nedbygging av jordbruksareal, så fastsatte Stortinget i 2015 et mål om at maksimalt 4 000 dekar dyrka jord skal kunne omdisponeres årlig til andre formål innen 2020. (Landbruks- og matdepartementet, 2018 - 2019). Dersom denne målsetningen skal oppfylles de neste årene, samtidig som utslippene fra nedbygging av arealer ikke skal øke, må nedbyggingen av dyrka jord erstattes med bygging på allerede bebygd areal eller åpen fastmark.*» [Fra SSB - rapporten Planlagt utbygd areal 2019 til 2030 \(Rørholt og Steinnes \(2020\)\).](#)

[Solberg-regjeringen la den 21.05.2021](#) fram sin oppdaterte jordvernstrategi, med ønske om et forsterket jordvernmål å redusere årlig omdisponering av dyrka til 3 000 dekar innen 2025. Til sammenligning vedtok [Senterpartiet i sitt prinsipp- og handlingsprogram 2021-2025](#) å praktisere et strengt jordvern ved å blant annet å vedta en ny, nasjonal jordvernsplan der nedbyggingen halveres ytterligere til 2 000 mål (s. 45)

Mye av arbeidet med bærekraftsmålene vil skje lokalt, i kommunen og regionvis i fylkene. Arbeidet er krevende, og bærekraftsmålene må inn i planverktøy, planer og konsekvensutredninger hvis de skal kunne settes ut i praktisk handling. Dette krever samarbeid på tvers av nivåer og fagetater, og det krever også veiledning i hvordan ting skal gjøres og fungere. Det er dessuten nødvendig med overordnede planer, koordinering og retningslinjer for å få utvikling og planarbeid til å henge sammen. Dette arbeidet må koordineres på mer overordnet nivå, alt etter hvilke utfordringer og målsetninger det er snakk om. Selv om bærekraftsmålene er fordelt mellom departementene, blir det utfordrende når ikke staten følger de føringer, prinsipper, og retningslinjer som den selv har lagt for sine underliggende nivåer. Dette er noe vi særlig kan se innenfor områder som areal- og transport, som f.eks. utbygging av riksveier og statlig infrastruktur. [Denne artikkelen fra NRK](#) kan være en illustrasjon på noen av de vanskelige avveiningene som må gjøres, og hvordan ulike behov og prioriteringer utfordrer arbeidet med bærekraftsmålene.

Spørsmål til refleksjon:

- Kjenner dere til eksempler på hvordan arealkonflikter, eller andre konflikter hvor ulike målsetninger kommer i skvis, har blitt håndtert? Hvilke løsninger ble valgt, og hvilke prioriteringer ble gjort?
- Hva tenker dere om f.eks. jordvern kontra utbygging? Kan andre samfunnskritiske hensyn trumfe jordvernet? Diskuter for og imot.
- Hva tenker om sjølråderett i kommunene, og behovet for sammenheng i planverk og utvikling utover kommuner og fylkesgrenser? Hvordan bør konflikter håndteres?

Lesetips

UN: The Sustainable Development Goals Report 2020 [SDG report 2020](#)

Skuteren som reiste alene i et hav av søppel: [Artikkel, NRK 29.04.21](#)

Vi tåler ikke ett tiår til med neglisjering av naturen <https://forskersonen.no/kronikk-meninger-naturvern/vi-taler-ikke-et-nytt-tiar-med-neglisjering-av-naturen/1640595>

Kommunene trenger hjelp fra staten for å nå bærekraftsmål [Artikkel,28.09.20 Forskning.no](#)

Strekk i laget: En kartlegging av hvordan FNs bærekraftsmål implementeres i regional og kommunal planlegging (Lundberg, Bardal, Vangelsten, Brynildsen, Bjørkan (Nordlandsforskning) og Richardson (NMBU) [Rapport 2020](#)

Les mer om arbeidet med [bærekraftsmålene på Regjeringen.no](#)

7. Hvordan arbeide med bærekraftsmålene i kommunestyret og på fylkestinget?

«Klimaendringene skaper nye utfordringer, og samfunnet må arbeide aktivt med klimatilpasning i årene som kommer. Det viktigste arbeidet vil skje lokalt, og det er nødvendig at staten utruker kommuner og fylker med nødvendige ressurser for å sikre at arbeidet kan gjennomføres offensivt.»
[Senterpartiets Prinsipp- og handlingsprogram 2021 -2025 s. 13.](#)

Bærekraftsnettverket og Bærekraftsløftet

Flere kommuner og fylkeskommuner har sammen med KS dannet Bærekraftsnettverket, som er et samarbeid om smart bærekraftig utvikling av byer og lokalsamfunn. Bærekraftsnettverket er en lærings- og samarbeidsarena for norske kommuner og fylkeskommuner, og skal bidra til bærekraftig samfunnsomstilling for å nå FN sine bærekraftsmål innen 2030. Det skal legges til rette for både nasjonalt samarbeid, regional og lokal handling. Arbeidet består av lokale og regionale utviklingsprosjekt, ledelses- og organisasjonsutvikling, og samarbeid med næringslivet. Dessuten skal innbyggerne involveres, og det skal gjøres lokale prioriteringer for å sette miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft høyere på dagsorden. Bærekraftsnettverket samarbeider med FNs program for smart og bærekraftig utvikling av byer og lokalsamfunn, [United for Smart and Sustainable Cities \(U4SSC\)](#) og er spesielt - fordi dette er plukket ut som det første kommunebaserte implementeringsprogrammet av sitt slag i verden. Utgangspunktet for etableringen av Bærekraftsnettverket var [Stavangererklæringen](#) som sier at kommunene og fylkeskommunene vil samarbeide med FN for:

- å gi alle kunnskap om status på bærekraftsmålene i sitt lokalsamfunn
- å utvikle planer for samfunnsutvikling som viser hvordan vi skal nå bærekraftsmålene
- å mobilisere og støtte innbyggere, næringsliv, organisasjoner og akademia som bidrar til bærekraftig utvikling
- å måle og evaluere effekten av innsatsen

Nettverket er forankret i dette felles verdigrunnlaget og bruker målinger og data på lokal bærekraft. Det er også laget et felles rammeverk for å systematisere det lokale utviklingsarbeidet på tvers av aktører og aktiviteter som påvirker muligheten for lokal utvikling. Bærekraftsnettverket, KS, NHO og LO har dessuten tatt initiativ til et bredt nasjonalt partnerskap mellom offentlig og privat sektor, kalt Bærekraftsløftet. Dette løftet skal både bidra til å utvikle Norge i en bærekraftig retning, og være et internasjonalt eksempel og utstillingsvindu. Tyngdepunktet i Bærekraftsløftet ligger på regionalt nivå, noe som gjør det mulig å bygge på lokale data og forutsetninger. Det gir også bedre anledning for å jobbe med regionale muligheter for bærekraftig verdiskaping. Arbeidsformen sikrer dessuten et løft som inkluderer alle kommuner, også de minste, i fellesregionale veikart for bærekraftig utvikling og verdiskaping [ifølge Bærekraftsnettverket](#).

Bærekraftskurs for Vikens kommuner

Viken fylkeskommune tilbyr sine kommuner gratis e-læringskurs om bærekraftsmålene, med følgende temaer i del 1:

1. Hva er bærekraftig utvikling?
2. hva er miljø- og klimamessig bærekraft?
3. Hva er sosial bærekraft?
4. Hva er økonomisk bærekraft?
5. Hvorfor er samarbeid så viktig?
6. 5 viktige ting å ta med seg videre

Les mer om kurset her:

<https://viken.no/barekraft/kurs/>

Tenke globalt, handle lokalt: Hvordan jobber Senterpartiet lokalt med bærekraftsmålene?

Møre og Romsdal fylkeskommune

I valgperioden 2019 -2023 har Senterpartiet 138 ordførere, 114 varaordførere og 2 300 by- og kommunestyrerepresentanter i landets kommuner. Senterpartiet har også 106 representanter i 11 fylkesting, fire fylkesordførere og tre fylkesvaraordførere. Det betyr at Senterpartiet sitter i posisjon i mange kommuner. Senterpartiet har med sine mange folkevalgte derfor påvirkningskraft i realpolitikken, også i arbeidet med bærekraftig utvikling.

Vi har intervjuet tre folkevalgte i Senterpartiet, for å spørre om hvordan det jobbes med bærekraftsmålene rundt om i kommunene. Vi tar først turen til Møre og Romsdal, hvor vi har snakket med fylkestingsrepresentant Kristin Sørheim. Når vi spør hvordan Møre og Romsdal fylkeskommune jobber med bærekraftsmålene, svarer Kristin følgende:

Foto: Senterpartiet

– Vi har vedtatt at vi skal arbeide for å bli bærekraftfylke nr. 1 i Norge, og har integrert bærekraftmåla i fylkesplanen vår og i regional planstrategi, og videre i strategier for samferdsel, utdanning, kultur og næringsutvikling og i arbeidet med budsjett og økonomiplan. Alle kommunene i fylket har vedtatt å bli med i arbeidet, og har forpliktet seg til å ta del i FN-programmet U4SSC, og de har gjennomført kartlegging ift. et utvalg av bærekraftindikatorer. Så kan de måle seg sjøl på forbedring av både økologisk, økonomisk og sosial bærekraft. Et eksempel her er EØS-prosjektet YENESIS, som er en av tre finalister til EUs utmerkelse for bærekraftig energi. Prosjektet skal forebygge og redusere arbeidsløshet blant unge fagpersoner ved å øke kompetansen på entreprenørskap og skape grønne jobber. Møre og Romsdal er partner.

Vi lurer også på om innbyggerne er involvert i arbeidet, og i så fall hvordan dette skjer. Kristin svarer at fylkeskommunen har bidratt til å etablere en framtidslab (United Future Lab Norway), der aktører fra næringsliv, akademia og offentlig sektor kan møtes og finne tiltak for å bidra til å nå FN-måla. Fylkeskommunene har ikke greidd eller rukket å involvere innbyggerne så mye enda, men håper å få gjort dette gjennom arbeidet i kommunene, sier Kristin videre. Fylket har f.eks. støttet et bærekraftsenter knytta til Tingvoll Økopark, et lære- og opplevelsessenter hvor barn, unge og «hvem-som-helst» kan bli inspirert til å velge mer bærekraftige løsninger i hverdagen. Kommunene skal få kunnskap og hjelp til forvaltning av arealet sitt slik at vi opprettholder biologisk mangfold og økosystemenes livskraft. På spørsmål om hvordan Senterpartiet i Møre og Romsdal jobber med spørsmål knyttet til bærekraftig utvikling og om dette kommer til syne i programmet, avisinnlegg, saker til fylkestyret eller fylkestinget, svarer Kristin at fylkestyret forsøker å følge opp gjennom å fremme forslag i fylkestinget, både i mer overordna plansaker og i konkrete saker.

Fylkestyret har satset på prosjekter og innkjøp som kan bidra til å oppfylle FNs og Norges klima- og miljømål. Eksempler er null- og lavutslippsløsninger på ferje, hurtigbåter og busser, utbygging av ladeinfrastruktur for el-kjøretøy i hele fylket samt styrka jordvern. Dette tar tid, sier Kristin - men Senterpartiet har fronta slike saker i fylkespolitikken og i avisinnlegg. Vi forsøker også å ivareta den sosiale dimensjonen litt gjennom vår takst- og prispolitikk, f.eks. ved at vi ikke har økt betaling for tannhelsetjenesten (dette er vel ei lita sak, men et eksempel). Kristin avslutter ved å vise til Senterpartiets fylkesprogram 2019-2023, som har et eget kapittel om klima og miljø. Her står vern av naturressursene, biologisk mangfold og reduksjon av klimagassutslipp sentralt, og med mange konkrete forslag som fylkeslaget har fulgt opp.

Tingvoll kommune

I Tingvoll kommune har vi snakket med Senterpartiordfører Ingrid Waagen. Hun forteller at Tingvoll kommune ble Økokommune i 1990, og at hvert kommunestyre etter dette har vedtatt Økokommuneerklæringa.

Bærekraftstankegangen er ikke ny for oss, sier Ingrid: - *Når vi i fjor høst skulle vedta kommuneplanens samfunnsdel, kalte vi den Økokommuneplan. Den er bygd opp etter bærekraftsmålene og danner et godt grunnlag for å tenke bærekraft i hele organisasjonen. Vi har også nylig kartlagt kommunen ut ifra bærekrafts-indikatorene. Resultatet kommer selvfølgelig til å bli retningsgivende for hvor vi setter inn innsatsen for å forbedre oss.*

Foto: Senterpartiet

Ingrid sier også at kommunen i tillegg samarbeider med Tingvoll Økopark, som nå etablerer «Senter for bærekraftig utvikling innen arealforvaltning og naturmangfold». Dette vil være en viktig bidragsyter for Tingvoll og forhåpentligvis kommuner over hele landet. Når vi lurer på om innbyggerne blir involvert i arbeidet, svarer Ingrid at mange av innbyggerne i Tingvoll har tenkt bærekraft over flere tiår. Samtidig peker hun på at det er ei utfordring å få med seg alle, men dette er noe kommunen skal vi mer med framover. Til slutt spør vi Ingrid om hvordan Tingvoll Senterparti jobber lokalt med spørsmål knyttet til bærekraftig utvikling i praksis. Ingrid avslutter med å si at Senterpartiet i Tingvoll selvfølgelig er opptatt av bærekraftig utvikling, og at det derfor med jevne mellomrom fremmes forslag som lokallaget mener er på sin plass for en mer bærekraftig utvikling. Lokallaget vil også systematisk gå gjennom resultatet fra kartlegginga i bærekrafts-indikatorene, og vurdere hva som skal prioriteres for å få til forbedringer.

Asker kommune

Foto: Ragne B. Lysaker

Asker kommune er en av de relativt ferske, sammenslåtte storkommunene. I 2019 gikk Asker Sp blant annet til valg på å verne dyrka og dyrkbar jord mot omdisponering til annet enn matproduksjon. Oddvar Igland, som ble valgt inn i kommunestyret, skrev i den forbindelse [dette innlegget i lokalavisa Budstikka](#). (06.09.19)

På spørsmål om hvordan Asker kommune jobber med bærekraftsmålene i praksis, svarer Oddvar at følgende seks bærekraftsmål er valgt ut som mest vesentlige for Asker: 3, 4, 9, 11, 13 og 17. Disse danner utgangspunktet for satsingsområdene i kommuneplanen.

I tillegg er flere av de andre bærekraftsmålene delvis innarbeidet, som en del av de seks satsingsområdene. I alle saker som legges fram til politisk behandling så skal sakens relevans for de tre bærekraftsdimensjonene både økonomisk, sosialt og miljømessig omtales.

Oddvar viser også til utdrag fra den nylig vedtatte temaplanen for barnehage- og skolekapasitet: «Barnehager og skoler er viktige for likeverdige sosiale forhold i hele kommunen. Tettstedsutviklingen i Asker skal tilrettelegge for tilhørighet og gode innvendige og utvendige møteplasser for innbyggere og har en rolle i utjevning av sosial ulikhet.»

Når vi spør om, eller hvordan innbyggerne blir involvert i arbeidet, svarer Oddvar at kommunene startet med å utarbeide og teste en metodikk i 2019. Det ble da satt i gang et pilotprosjekt med syv virksomheter som jobbet med utvalgte bærekraftsmål i egen virksomhet. Blant virksomhetene som ble plukket ut var en barnehage og tre skoler. Piloten resulterte i flere anbefalinger, blant annet nødvendig kunnskapsbygging fordi mange ikke kjenner til FNs bærekraftsmål og bruken av disse som rammeverk i ny kommune. En annen anbefaling som ble gitt var å la virksomhetene kartlegge hva som allerede gjøres innen bærekraft. Det ble også pekt på at utfordringer med tid henger sammen med forståelse av bærekraft, og må sees i sammenheng. Rapporten fra pilotprosjektet kan leses her: [Rapport fra pilotprosjekt i Asker](#).

På spørsmål om hvordan Senterpartiet i Asker jobber med bærekraftig utvikling, svarer Oddvar slik:

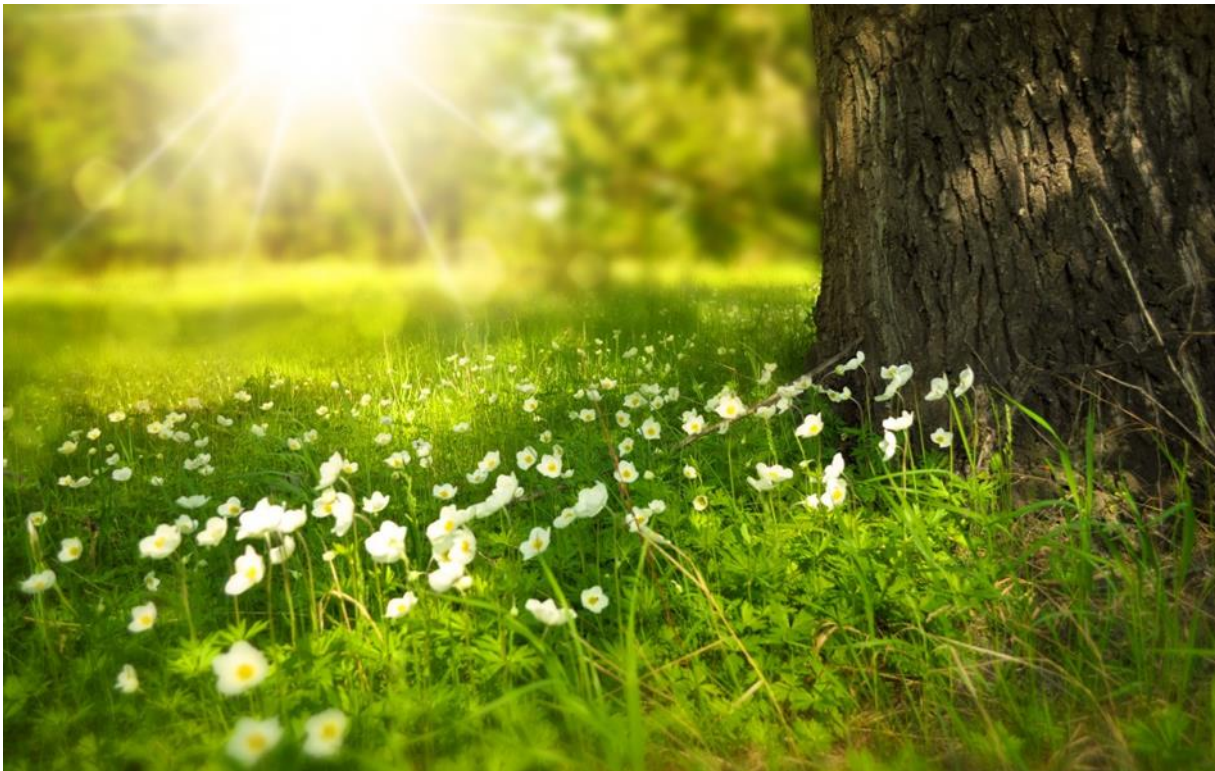
- Vi henviser til dette i ulike sammenhenger, ikke minst i våre innlegg i utvalg, formannskap og kommunestyre knyttet til saker der vi finner det naturlig. Ett eksempel er behandlingen av kommuneplanens samfunnsdel der vi foreslo en tydeligere formulering mot nedbygging av dyrket mark. Dette følger vi opp i arbeidet med arealdelen som nå står for tur.

«Asker kommune har valgt å bygge den nye, sammenslåtte kommunen på FNs bærekraftsmål. På denne måten skal kommunen driftes etter målet om bærekraftig utvikling. Det er en krevende oppgave, og Senterpartiet vil bidra til at vi i praksis tenker globalt og handler lokalt. Senterpartiet er spesielt opptatt av at vi legger forvalterperspektivet til grunn, og bruker natur og ressurser på en måte som gjør at vi leverer vår flik av verden videre i litt bedre stand enn vi overtok den i.»

Valgprogram for Asker Sp 2019 -2023

Spørsmål til refleksjon:

- Norge har forpliktet seg til å følge opp bærekraftsmålene, og dette må skje på alle nivåer i samfunnet. Kommuner og fylkeskommuner er svært viktige aktører gjennom politikk, planarbeid, partnerskap og forvaltning. KS gir hvert år ut publikasjonen *Status kommune*. I [Status kommune 2021 Der folk bor](#) er det henvist til relevante bærekraftsmål under hvert kapittel. Det er også mulig å søke på [status kommune - kommunevise indikatorer](#)
- «Politisk prioritering og eierskap er essensielt. Politisk prioritering påvirker både fart og retning for implementering av målene», skriver KS i en rapport om hvordan kommunesektoren arbeider for en bærekraftig fremtid. ([Rapporten kan leses her](#)) Hvordan jobber Senterpartiet i din kommune med bærekraftsmålene?
- Finn eksempler på hvordan bærekraftig utvikling blir ivaretatt i f.eks. kommuneplanen/kommunedelplaner/fylkesdelplan/fylkesplan.

8. Tenke globalt, handle lokalt: noen eksempler

«FNs bærekraftsmål er nasjonalstatenes felles plan for bærekraftig utvikling fra 2015 til 2030. Bærekraftsmålene om avskaffelse av sult og fattigdom, og om å fremme god helse, er helt avgjørende dersom vi skal klare å nå de andre målene. Sterke sivilsamfunn og deltagelse gjør det enklere for det myndige menneske å ta bærekraftige valg.» [Senterpartiets Prinsipp- og handlingsprogram 2021 -2025 s. 117.](#)

Verdien av utdanning

Retten til undervisning er nedfelt i artikkel 26 i FNs verdenserklæring om menneskerettigheter. FN mener at grunnskoleutdanning skal være gratis og obligatorisk, og at høyere utdanning bør være tilgjengelig for alle. Utdanning av god kvalitet er nøkkelen til helse, velferd og bærekraftig utvikling. Utdanning er dessuten en grunnleggende forutsetning for å skape fred og toleranse. Inkluderende, rettferdig og god utdanning frigjør også kreativitet og skaperevne, som er viktig i alle samfunn. Utdanning er i tillegg en viktig kulturbærer, og er en ingrediens i limet som holder samfunnet sammen.

«Education is the most powerful weapon which you can use to change the world»
Nelson Mandela

Før koronapandemien gikk ni av ti barn på skolen, men den langvarige pandemien har ført til delvis eller fullstendig nedstenging av skoler, og innskrenkning i undervisningen for mange barn og unge. Det er også store mangler ved kvaliteten i undervisningen i mange fattige land. [Tall fra UNESCO](#), FNs organisasjon for undervisning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (2017) viser at 60 % av verdens skole-elever ikke lærer det de skal på skolen. De fleste av disse elevene bor i lavinntekts- eller middelsinntekts- land. For mange av disse elevene blir konsekvensen at de kun vil få usikre og dårlige jobber i fremtiden, en konsekvens også [Verdensbanken](#) advarer mot.

I tillegg til grunnutdanning, videregående og høyere utdanning er også livslang læring svært viktig med tanke på et velfungerende arbeids- og samfunnsliv. Analfabetisme er fremdeles utbredt, og mer enn 750 millioner mennesker i verden kan ikke lese eller skrive. To tredjedeler av verdens analfabeter er kvinner. [Norad](#) viser til at det er en klar sammenheng mellom utdanning og bedret helsesituasjon. Spesielt når jenter får utdanning, har dette positiv effekt helsenivået i samfunnet. Det å kunne lese gir mødre bedre muligheter for å ta vare på helse både for seg selv, og for barna. Utdannede mødre ser dessuten verdien av å sende egne barn på skole. Kvinner og jenter med utdanning oppsøker i tillegg oftere helsetjenester, enn de uten utdanning.

Utdanning av god kvalitet, som er inkluderende og omfatter alle, er derfor blant de viktigste byggesteinene for velstand, helse og likeverd i ethvert samfunn. Utdanning bidrar til bedre muligheter både for den enkelte, og for samfunnet. Kvalitetsmessig utdanning for alle er et mektig verktøy i arbeidet med bærekraftig utvikling, men må gis prioritet. Da må det satses på gode lærere, lærerutdanning, og økonomiske midler til skolebygninger og utstyr – i alle land. Her må de rike landene bidra sterkere, og dele den verdien god utdanning er med barn, unge og voksne i utviklingslandene.

Demokratiarbeid i Tanzania

Myndigheter, næringsliv og sivilsamfunn må samarbeide for å fremme bærekraftig utvikling. Erfaringer fra Tusenårsmålene viser at samarbeid og målrettet innsats virker. En viktig målsetning er å bygge kapasitet i utviklingsland. Støtte til og gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner er derfor viktig i norsk utviklingssamarbeid.

Senterbevegelsen har lang tradisjon med internasjonalt solidaritetsarbeid, både gjennom støtte til arbeidet til Care i Afrika, og gjennom egne prosjekter i Tanzania.

*Studieringarbeid i Mtwara.
Foto: Kristin Madsen*

Ved hjelp av prosjektmidler fra Norad gjennom tilskuddsordningen «Støtte til demokratifremme gjennom politiske partier» fikk Senterpartiet mulighet til å gjennomføre to tverrpolitiske demokratiprojekter i Tanzania fra 2005 - 2017. Det begynte med *Haki na Demokrasia*-prosjektet (*Rettferdighet og demokrati*) i Magu. Her samarbeidet Senterpartiet med de tre politiske partiene som da var representert i det tanzanianske parlamentet. Prosjektet ble koordinert av lokale medarbeidere, og prosjekt-koordinatoren satt i parlamentet. Kjernen i prosjektet var folkeopplysning gjennom bruk av studieringemetodikk, som er en demokratisk og likeverdig form for læring. I 2010 fikk Senterpartiet midler fra Norad til en forundersøkelse, med tanke på å etablere et nytt demokratiprojekt etter samme modell som i Magu.

I 2011 innvilget Norad en treårig søknad, slik at prosjektet *Elimu na Demokrasia (Utdanning og demokrati)* kunne etableres i Mtwara, et fattig og lite utviklet område sør i Tanzania. Prosjektet ble gjennomført sammen med de fire politiske partiene som var representert i Tanzanias daværende nasjonalforsamling. Disse fire tanzanianske politiske partiene eide prosjektet, som ble koordinert gjennom *Tanzania Centre for Democracy (TCD)*. Det ble dessuten opprettet en lokal styringsgruppe, bestående av representanter for de ulike politiske partiene.

Målet for prosjektet var å utdanne studieringledere, og jobbe med folkeopplysning knyttet til samfunn og politikk gjennom lokale studieringer. Det ble gitt opplæring i studieringemetoden gjennom to årlige seminarer. Mellom seminarene arbeidet studieringlederne med lokale studieringer og formidling i eget lokalsamfunn. Studieringlederne fikk blant annet opplæring i bruk av studiemateriell, formidlingsteknikk, og hvordan studiearbeidet og studieringer kan drives lokalt. Studieringene og studieringlederne ble fulgt opp av lokalt ansatte prosjektmedarbeidere i Mtwara.

Gjennom prosjektet ble det gitt opplæring i ulike temaer som lederskap og demokrati, de ulike forvaltningsnivåene både administrativt og politisk, korrupsjon, problematikk knyttet til kjønnsroller med mer. Det ble dessuten produsert studiehefter og annet materiell, som studieringene gjorde seg nytte av. Prosjektet bar frukter, blant annet ved at flere kvinner og ungdommer var aktive under lokalvalget i 2014, både som velgere og kandidater. Disse to gruppene har tradisjonelt vært underrepresentert i politiske valg og verv i Tanzania. Flere med bakgrunn fra prosjektet ble også valgt inn i politiske posisjoner i underlandsbyer og på landsbynivå. Prosjektdeltagere ble dessuten innvalgt i posisjoner i sine respektive partier, og slik ser prosjektet ut til å ha bidratt positivt ved å øke kunnskapsnivået både i lokal styring og i partiene. Prosjektet oppnådde med andre ord gode resultater, men måtte dessverre legges ned i 2017 som følge av endret politisk situasjon i Tanzania.

Mat, miljø og demokrati i Nepal

I 2019 vedtok Senterpartiets sentralstyre å etablere et samarbeidsprosjekt med Utviklingsfondet i Nepal. I samarbeidsprosjektet jobbes det blant annet med å etablere klimatilpasningskomiteer, installere solcelledrevne pumpeanlegg for drikkevann og åkervanning, etablering av komiteer som sikrer bedre forvaltning av vannkilder, bygging av små fjøs som bedrer husdyrholdet, opplæring i klimatilpassede jordbruksteknikker, støtte til utvikling av planer og tiltak for å forebygge flom, innføring av rentbrennende ovner for redusere bruk av ved og mindre forurensning for kvinner og barn på kjøkkenet, etablering av biogassanlegg for bruk av gass til matlaging og etablering av lokale kjøkkenhager, frøtilgang, husdyrhold for bedre matvaresikkerhet.

Utviklingsfondet jobber for at de som er fattigst og sulter mest skal få et verdig liv.

Det fins over 500 millioner småskala bønder i verden, og mange har veldig lite jord i områder med karrige og krevende klimaforhold. Disse matprodusentene utgjør en stor andel av verdens fattigste og de som sulter. De siste ti årene har økende klimaendringer gitt mer tørke, flom, sykdommer, skadedyr osv. som gir økende sult. Småbøndene har i stor grad vært oversett av det internasjonale samfunnet siste 40-50 år pga. fordommer om at landbruket forårsaker fattigdom.

Utviklingsfondet har lang erfaring fra arbeid med blant annet klimatilpasning, matsikkerhet og kommuneplanlegging.

Dette er noe av bakgrunnen for at Senterpartiet valgte nettopp Utviklingsfondet som ny samarbeidspartner. Målgruppen er i hovedsak småskalabønder på landsbygda i Nepal, nærmere bestemt i Dang-distriktet sørvest i landet. Dette er blant de fattigste distriktene, som er svært utsatt naturkatastrofer. Nepal er et av verdens mest klimasårbare land, og preges av gjentakende naturkatastrofer som ekstrem tørke, flom, jordskjelv og skred. Det ser dessuten ut til at klimaendringene vil få stadig større konsekvenser for Nepal i tida som kommer.

Foto: Tine Poppe

Til tross for noen framskritt i fattigdomsreduksjon i Nepal de siste årene, er landet fortsatt et av verdens fattigste land. Nepal har dessuten en lang historie med lite politisk stabilitet, og er et ungt demokrati med en fersk grunnlov fra 2015. I 2017 gjennomførte landet de første lokalvalgene på 20 år, og den første føderale regjeringen kom på plass i 2018. Covid-19 har også skapt store utfordringer i Nepal, da sykdommen kom fra Kina i januar 2020 og spredde seg til hele landet. Med store smittetall og lav testing har dette gitt store utfordringer for befolkning og helsevesen. Pandemien har også gitt kraftig nedgang i overføringer fra utlandet, titusenvis av utenlandsarbeidende har returnert hjem og mistet inntektene sine. Det er kraftig nedgang i turismen, redusert import og handel, dårligere tilgang til medisiner og byggematerialer. Det er også økende sult, og så mange som 1/3 av befolkning kan havne under fattigdomsgrensen. Nepal har hatt jevn økonomisk utvikling fra 1980-tallet, men denne kan nå stoppe opp.

Spørsmål til refleksjon:

- Hvorfor er internasjonalt solidaritets- og demokratiarbeid viktig?
- Hvordan kan solidaritet og samarbeid med lavinntektsland bidra til bærekraftig utvikling?
- Et av de viktigste bærekraftsmålene handler om bekjempelse av sult og ekstrem fattigdom. Hvordan kan internasjonal solidaritet løfte folk ut av fattigdommen, på en bærekraftig måte? Diskuter.

➔ Lesetips

Les mer om Utviklingsfondets arbeid her: <https://www.utviklingsfondet.no/>

Norad: [Partnerskap styrker utdanning i 50 land](#)

Norad: [Tanzania: prosjekter, rapporter og resultater](#)

9. Til avslutning

«Sommerfugleffekten»

Sommerfugleffekten er en formulering knyttet til såkalte kaotiske systemer som uttrykker at små endringer i forholdene ved et visst tidspunkt kan forplante seg og gi store virkninger senere. (Kilde: Store Norske Leksikon)

Uttrykket «Sommerfugleffekten» ble formulert av den amerikanske matematikeren og meteorologen Edward Lorenz, som sa at «vingeslagene fra en sommerfugl i Brasil kan utløse en tornado i Texas», under et foredrag som handlet om muligheten av pålitelig langtidsvarsling av været. Sommerfugleffekten er derfor et bilde på hvordan små påvirkninger kan føre til store konsekvenser. Slik er det også med bærekraftig utvikling, oppnåelse av bærekraftsmålene og Agenda 2030. Vi kommer ikke i mål hvis vi ikke har en forståelse for at ting henger sammen.

Forurensning og utslipp til jord, luft og vann følger ingen grenser, verken innenlands eller mellom land. Plast som kastes i havet i sør, kan ende opp i dyre- og fuglemager langt nord. Nærings- og avfallsstoffer som vaskes ut og følger vassdragene, ender til slutt opp i havet. Skadegjørere og smittestoffer kan bli med i lasten til matvarer, planter og dyr, og i verste fall forårsake økologiske katastrofer. Med globaliseringen øker dessverre risikoen for spredning av skadegjørere og sykdom, noe vi ikke minst har sett gjennom den pågående pandemien.

Bærekraft handler om en utvikling på naturens premisser, som samtidig tar hensyn til økonomi og sosiale forhold. Derfor må overordnede planer og tiltak globalt og lokalt henge bedre sammen, for å ivareta og balansere ulike hensyn på veien fram mot 2030. Heldigvis er det mange gode eksempler på at internasjonalt arbeid, og samarbeid både innenfor og over landegrensene gir gode effekter. Det nytter å jobbe sammen mot felles mål, men det trengs både mot og vilje for å legge til rette for ny politikk.

En bærekraftig utvikling skal ta hensyn til de svakeste gruppene. Siden naturressursene ikke er uuttømmelige, handler det derfor om rettferdighet og fordeling. Dette er den største og viktigste utfordringen i vår tid hvis vi skal nå bærekraftsmålene, og komme i havn med Agenda 2030. Arbeidet er stort, og det vil kreve mye av oss som mennesker, medborgere, tillitsvalgte og politikere. Vi har ikke råd til å feile, og vi har ikke tid til å somle. Arbeidet skal koordineres og settes ut i praksis så vel lokalt som globalt. Ingen kan gjøre alt, men hvis alle gjør litt vil innsatsen bli betydelig.

Lykke til med arbeidet i lokallaget, kommunestyret og på fylkestinget!

Vedlegg: Oversikt over bærekraftsmålene

1. Utrydde alle former for fattigdom i hele verden

Dette betyr blant annet at:

- Innen 2030 skal all ekstrem fattigdom utryddes, og andelen som lever i fattigdom etter nasjonale definisjoner skal halveres.
- Det skal innføres nasjonalt tilpassede sosiale velferdsordninger og tiltak for alle, inkludert minstestandarder.
- Alle menn og kvinner, særlig fattige og sårbare, skal ha lik rett til økonomiske ressurser og tilgang til grunnleggende tjenester, eie og kontrollere jord og andre former for eiendom, og til arv, naturressurser, ny teknologi og finansielle tjenester, inkludert mikrofinansiering.
- Det skal opprettes gode politiske rammeverk på nasjonalt, regionalt og internasjonalt nivå basert på utviklingsstrategier og investeringer i tiltak som gagnar de fattige og ivaretar kjønnsperspektivet.
- Tilstrekkelige og forutsigbare midler skal sikre gjennomføring av programmer og politikk for å utrydde alle former for fattigdom

2. Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

Dette betyr blant at:

- Sult skal utryddes innen 2030, slik at alle mennesker har nok, trygg og sunn mat hele året.
- Feilernæring skal utryddes innen 2030, og innen 2025 skal de internasjonalt avtalte målene som omhandler veksthemming og avmagring hos barn under fem år nås. Ernæringsbehovene til unge jenter, gravide, ammende kvinner og eldre personer skal ivaretas.
- Produktiviteten og inntektene til småskala matprodusenter, særlig kvinner, urfolk, familiebruk, husdyrnomader og fiskere, blant annet gjennom sikker og lik tilgang til jord, andre produksjonsressurser og innsatsmidler, kunnskap, finansielle tjenester, markeder og muligheter for verdiøkning og for sysselsetting utenfor landbruket.
- Bærekraftige systemer og robuste metoder for økt matproduksjon, økosystemer, jordkvalitet og klimatilpasning skal sikres.
- Genetisk mangfold av frø, kulturplanter, husdyr og beslektede ville arter skal ivaretas, og tilgangen til genressurser, forskning, veiledningstjenester med mer skal bidra til økt produksjonskapasitet særlig i de minst utviklede landene.

3. Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

Dette betyr blant at:

- Mødredødeligheten i verden skal under 70 per 100.000 levendefødte. Allmenn tilgang til tjenester knyttet til seksuell og reprodutiv helse, inkludert familieplanlegging skal sikres. Reprodutiv helse skal innarbeides i nasjonale strategier og programmer.
- Epidemiene av aids, tuberkulose, malaria og neglisjerte tropiske sykdommer skal stanses. Hepatitt, vannbårne sykdommer og andre smittsomme sykdommer skal bekjempes.
- Forebygging og behandling av rusmiddelmissbruk, skal styrkes. Antall dødsfall og skader i verden forårsaket av trafikkulykker skal halveres.
- Alle skal sikres tilgang til grunnleggende og gode helsetjenester og trygge, virksomme og nødvendige medisiner og vaksiner av god kvalitet og til en overkommelig pris.
- Kapasiteten skal sikres for tidligvarsling, risikoreduering og håndtering av nasjonale og globale helserisikoer i alle land, men spesielt i utviklingsland.

4. God utdanning: Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Dette betyr blant annet at:

- Alle jenter og gutter skal få fullføre gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet.
- Alle jenter og gutter mulighet for god tidlig utvikling og omsorg og tilgang til førskole.
- Kvinner og menn skal sikres lik tilgang til yrkesfaglig opplæring og høyere utdanning, inkludert universitetsutdanning, til en overkommelig pris.
- Kjønnforskjeller i utdanning og opplæring skal avskaffes, og det skal sikres lik tilgang til alle nivåer innenfor utdanning og yrkesfaglig opplæring for sårbare grupper. All ungdom og en betydelig andel voksne, både kvinner og menn, skal lære å lese, skrive og regne.
- Alle elever og studenter skal tilegne seg den kompetansen som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling, blant annet gjennom utdanning i bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av freds- og ikkevoldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling.

5. Likestilling mellom kjønnene: Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet

Dette betyr blant annet at:

- Alle former for diskriminering av jenter og kvinner i hele verden skal ta slutt. All vold mot alle jenter og kvinner både i offentlig og privat sfære, inkludert menneskehandel, seksuell utnyttning og andre former for utnyttning skal avskaffes. All skadelig praksis, som barneekteskap, tidlige ekteskap og tvangsekteskap, og kjønnslemlestelse skal avskaffes.
- Ubetalt omsorgs- og husholdsarbeid gjennom offentlige tjenester, infrastruktur og sosialpolitikk, skal anerkjennes og verdsettes.
- Kvinner skal sikres fullstendig og reell deltakelse og like muligheter til ledende stillinger på alle nivåer der beslutninger tas.
- Tilgang til god seksuell og reproduktiv helse og reproduktive rettigheter skal sikres for alle.
- Det skal iverksette reformer for å gi kvinner lik rett til økonomiske ressurser, mulighet til å eie og kontrollere jord og andre former for eiendom samt tilgang til finansielle tjenester, arv og naturressurser, i samsvar med nasjonal lovgivning.

6. Rent vann og gode sanitærforhold

Dette betyr blant annet at

- Alle skal ha likeverdig tilgang til trygt drikkevann til en overkommelig pris, til sanitærhygiene- og toalettforhold, med særlig vekt på behovene til jenter og kvinner og personer i utsatte situasjoner.
- Det skal sikres bedre vannkvalitet ved å redusere forurensning, avskaffe avfallsdumping og mest mulig begrense utslipp av farlige kjemikalier og materialer.
- Det skal bli en betydelig bedre utnyttelse av vann i alle sektorer, og det skal sikre bærekraftig uttak av og tilgang til ferskvann for å avhjelpe vannmangel.
- Integrert forvaltning av vannressurser skal innføres på alle nivåer, blant annet gjennom samarbeid over landegrensene der det er aktuelt.
- Vannrelaterte økosystemer, inkludert fjell, skoger, våtmarker, elver, vannførende bergarter og innsjøer skal vernes og gjenopprettes. Det internasjonale samarbeidet og støtten til å bygge opp kapasitet i utviklingsland innenfor virksomhet og programmer knyttet til vann- og sanitærforhold. Lokalsamfunnenes medvirkning for å bedre forvaltningen av vann- og sanitærforhold skal sikres.

7. Ren energi til alle

Dette betyr blant annet at:

- Det skal sikres allmenn tilgang til pålitelige og moderne energitjenester til en overkommelig pris.
- Andelen fornybar energi i verdens samlede energiforbruk skal økes betydelig, og forbedringen av energieffektivitet på verdensbasis til å gå dobbelt så fort.
- Det internasjonale samarbeidet for å lette tilgangen til forskning og teknologi på området ren energi, inkludert fornybar energi, energieffektivisering og avansert og renere teknologi for fossilt brensel, og fremme investeringer i energiinfrastruktur og teknologi for ren energi skal sikres.
- Infrastruktur og oppgradering av teknologi skal bygges ut for å tilby moderne og bærekraftige energitjenester til alle innbyggere i utviklingsland. Dette gjelder særlig de minst utviklede landene, små utviklingsøystater og kystløse utviklingsland, i samsvar med landenes respektive støtteprogram.

8. Anstendig arbeid og økonomisk vekst

Dette betyr blant annet at:

- Det skal opprettholdes en økonomisk vekst per innbygger i samsvar med forholdene i de respektive landene, med vekst i bruttonasjonalprodukt på minst 7% årlig i de minst utviklede landene.
- Den økonomiske produktiviteten skal økes, blant annet med vekt på lønnsomme og arbeidsintensive sektorer.
- Det skal fremmes en utviklingsrettet politikk som støtter produktive aktiviteter, anstendige arbeidsplasser, entreprenørskap, kreativitet, innovasjon, og formalisering av og vekst i svært små, små og mellomstore bedrifter.
- Utnyttelsen av globale ressurser innenfor forbruk og produksjon skal bedres. Det skal arbeides for å oppheve koblingen mellom økonomisk vekst og miljøødeleggelser, i samsvar med det tiårige handlingsprogrammet for bærekraftig forbruk og produksjon, hvor utviklede landene går foran.
- Full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, inkludert ungdom og personer med nedsatt funksjonsevne, lik lønn for likt arbeid skal sikres. Andelen unge som verken er i arbeid, utdanning eller opplæring skal kraftig ned. Tvangsarbeid, moderne slaveri, menneskehandel og barnearbeid skal avskaffes. Arbeiderrettigheter skal beskyttes.

9. Industri, innovasjon og infrastruktur

Dette betyr blant annet at:

- Det skal utvikles pålitelig, bærekraftig og solid infrastruktur av høy kvalitet, for å støtte økonomisk utvikling og livskvalitet med vekt på overkommelig pris og likeverdig tilgang for alle.
- Inkluderende, bærekraftig industrialisering og næringsutvikling skal styrkes. Innen 2030 skal industriens andel av sysselsetting og bruttonasjonalprodukt økes betydelig. Industriens andel av sysselsetting og bruttonasjonalprodukt skal dobles i de minst utviklede landene.
- Tilgangen til finansielle tjenester for små industribedrifter og andre bedrifter skal økes, særlig i utviklingsland. Disse bedriftenes posisjon og integrering i verdikjeder og markeder skal styrkes.
- Næringslivet skal omstilles til å bli mer bærekraftig, med mer effektiv ressursbruk og mer utstrakt bruk av rene og miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser.
- Vitenskapelig forskning skal styrkes og teknologien oppgraderes i næringslivssektorene i alle land, særlig i utviklingsland. Legge til rette for bærekraftig utvikling av infrastrukturen i utviklingsland ved å øke den finansielle, teknologiske og faglige bistanden til afrikanske land og de minst utviklede landene.

10. Mindre ulikhet: Redusere ulikhet i og mellom land

Dette betyr blant annet at:

- Tilgangen til informasjons- og kommunikasjonsteknologi skal økes betydelig. De minst utviklede landene får allmenn og rimelig tilgang til internett.
- Det skal oppnås en gradvis og varig inntektsøkning for de fattigste 40 prosentene av befolkningen.
- Myndiggjøring skal sikres, og sosial, økonomisk og politisk inkludering av alle, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status skal fremmes.
- Like muligheter skal sikres, og slik redusere forskjeller i levekår, gjennom avskaffing av diskriminerende lover, politikk og praksis.
- Det skal vedtas politikk, særlig når det gjelder skatter og avgifter, lønn og sosialomsorg, med sikte på å oppnå en gradvis utjevning av forskjeller og bedre reguleringen av, og tilsynet med globale finansmarkeder og finansinstitusjoner. Utviklingslandene skal bli bedre representert og få større grad av medbestemmelse i beslutningsprosessene i globale finansinstitusjoner. Det skal legges til rette for migrasjon og mobilitet i ordnede, trygge, regelmessige og ansvarlige former.

11. Bærekraftige byer og lokalsamfunn

Dette betyr blant annet at:

- Alle skal innen 2030 sikres til tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris. Forholdene i slumområder skal bedres. Alle skal ha tilgang til trygge, tilgjengelige og bærekraftige transportsystemer til en overkommelig pris. Sikkerheten på veiene styrkes gjennom kollektivtransport, og med særlig vekt på behovene til sårbare grupper og personer i utsatte situasjoner.
- Inkluderende og bærekraftig urbanisering og muligheten for en deltakende, integrert og bærekraftig samfunnsplanlegging og forvaltning skal styrkes.
- Innsatsen for å verne og sikre verdens kultur- og naturarv skal styrkes.
- Innen 2030 skal det oppnås en betydelig reduksjon i antall dødsfall og antall personer som rammes av katastrofer, inkludert vannrelaterte katastrofer.
- En betydelig økning i antall byer og lokalsamfunn skal vedta integrert politikk og gjennomføre planer med sikte på inkludering, bedre ressursbruk, begrensning av og tilpasning til klimaendringer samt evne til å stå imot og håndtere katastrofer.

12. Ansvarlig forbruk og produksjon

Dette betyr blant annet at:

- Det tiårige handlingsprogrammet for bærekraftig forbruk og produksjon skal gjennomføres ved at alle land deltar, hvor de utviklede landene går foran. Det skal tas hensyn til utviklingslandenes utviklingsnivå og muligheter.
- Innen 2030 skal det oppnås bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser. Matsvinn per innbygger på verdensbasis, både i detaljhandelen og blant forbrukere skal halveres, og svinn i produksjons- og forsyningskjeden, inkludert svinn etter innhøsting skal reduseres.
- Innen 2030 skal avfallsmengden reduseres betydelig gjennom forebygging, reduksjon, materialgjenvinning og ombruk.
- Innen 2030 skal det sikres at alle mennesker i hele verden har relevant informasjon om og forståelse av bærekraftig utvikling, og et levesett som er i harmoni med naturen.
- Ineffektive subsidier til fossilt brensel skal reduseres ved å fjerne markedsvridninger som oppmuntrer til overforbruk, i samsvar med nasjonale forhold. Utviklingslandenes særlige behov og situasjon ivaretas. Eventuelle negative konsekvenser for deres utvikling begrenses mest mulig, og slik at fattige og berørte lokalsamfunn blir beskyttet.

13. Stoppe klimaendringene

Dette betyr blant at:

- Evnen til å stå imot og tilpasse seg til klimarelaterte farer og naturkatastrofer i alle land skal styrkes. Det skal innarbeides tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå.
- enkeltpersoners og institusjoners evne til å redusere klimagassutslipp, tilpasse seg til og redusere konsekvensene av klimaendringer og varsle tidlig skal styrkes. Dessuten skal utdanningen og bevisstgjøringen om dette styrkes.
- De utviklede landene som er part i FNs rammekonvensjon om klimaendringer, skal gjennomføre de forpliktelsene de har påtatt seg for å nå målet om i fellesskap om å skaffe 100 milliarder dollar årlig innen 2020 fra alle kilder for å dekke utviklingslandenes behov for å innføre hensiktsmessige klimatiltak. Disse tiltakene skal gjennomføres på en åpen måte, og fullt ut operasjonalisere Det grønne klimafondet ved at fondet snarest mulig tilføres kapital.
- Mekanismer for å styrke evnen til effektiv klimarelatert planlegging og forvaltning i de minst utviklede landene og små utviklingsøystater skal fremmes, blant annet med vekt på kvinner, ungdom og lokale og marginaliserte samfunn.

14. Livet i havet

Dette betyr blant annet at

- Alle former for havforurensning, særlig fra landbasert virksomhet, inkludert marin forsøpling og utslipp av næringssalter skal reduseres i betydelig grad.
- Økosystemene i havet og langs kysten skal forvaltes og beskyttes på en bærekraftig måte for å unngå betydelig skadevirkninger, blant annet ved å styrke økosystemenes motstandsevne og ved tiltak for å gjenoppbygge dem.
- Konsekvensene av havforsuring skal begrenses og håndteres.
- Det skal iverksette effektive tiltak for å regulere uttaket av fiskebestandene, stanse overfiske. ulovlig fiske og ødeleggende fiskemetoder. Innen 2030 skal de økonomiske fordelene ved bærekraftig bruk av havets ressurser, i større grad kommer små utviklingsøystater og de minst utviklede landene til gode.
- Vitenskapelig kunnskap skal styrkes, blant annet ved å bygge opp forskningskapasitet og overføre marin teknologi, med sikte på å bedre tilstanden i havet og øke det marine artsmangfoldets bidrag til utviklingen i utviklingslandene, særlig i små utviklingsøystater og de minst utviklede landene.

15. Livet på land

Dette betyr blant annet at

- Ferskvannsbaserte økosystemer og tjenester som benytter seg av disse økosystemene, særlig skoger, våtmarker, fjell og tørre områder skal bevares. Gjenoppretting av bærekraftig bruk skal skje i samsvar med forpliktelser i internasjonale avtaler.
- Bærekraftig forvaltning av all slags skog, skal fremmes og avskoging stanses. Foringede skoger gjenopprettes, og gjenreising og nyplanting av skog globalt skal skje i betydelig grad.
- Ørkenspredning skal bekjempes, forringet land og matjord restaureres. Gjelder også landområder rammet av ørkenspredning, tørke og flom. Det skal arbeides for en verden uten landforringelse.
- Økosystemer i fjellområder, inkludert det biologiske mangfoldet skal bevares, og bli i bedre stand til å bidra til bærekraftig utvikling. Det skal iverksettes umiddelbare og omfattende tiltak for å stanse tap av biologisk mangfold og verne truede arter fra utryddelse.
- Den globale støtten til tiltak for å bekjempe krypskyting og ulovlig handel med vernede arter skal økes. Lokalsamfunnenes evne til å benytte de muligheter som finnes for å opprettholde et bærekraftig livsgrunnlag skal styrkes.

16. Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner

Dette betyr blant annet at:

- Alle former for vold og dødelighet knyttet til vold i hele verden skal reduseres betydelig. Overgrep, utnyttning, menneskehandel og alle former for vold og tortur mot barn skal stanses.
- Rettsstaten nasjonalt og internasjonalt skal styrkes, og likhet for loven, rettsikkerhet og rettsvern for alle skal sikres.
- Det skal skje en betydelig reduksjon i ulovlige finans- og våpenstrømmer, det skal bli enklere å spore opp og returnere stjålne eiendeler, og alle former for organisert kriminalitet skal bekjempes. Korrupsjon og bestikkelser i alle former skal reduseres betydelig.
- Det skal utvikles effektive, ansvarlige og åpne institusjoner på alle nivåer. Lydhøre, inkluderende, deltakelsesbaserte og representative beslutningsprosesser skal sikres.
- Utviklingslandenes deltakelse i institusjoner for global styring skal utvides og styrkes. Juridisk identitet for alle skal sikres, blant annet gjennom fødselsregistrering. Relevante nasjonale institusjoner skal styrkes, blant annet gjennom internasjonalt samarbeid. Det skal bygges kapasitet på alle nivåer, særlig i utviklingsland, for å forebygge vold og bekjempe terrorisme og kriminalitet.

17. Samarbeid for å nå målene

Dette betyr blant annet at

- Det skal arbeides med finansiering, både nasjonalt og med internasjonal støtte til utviklingsland, med sikte på å bedre landenes evne til å kreve inn skatter og andre avgifter.
- Utviklingslandene skal få bistand til å oppnå langsiktige og bærekraftige gjeldsvilkår gjennom en samordnet politikk for å fremme gjeldsfinansiering, gjeldslette eller omstrukturering av gjeld. Det skal vedtas og gjennomføres investeringsfremmende ordninger for de minst utviklede landene.
- Nord-sør-samarbeidet, sør-sør-samarbeidet og det triangulære samarbeidet regionalt og internasjonalt om vitenskap, teknologi og innovasjon, og forbedring av kunnskapsdelingen på gjensidig avtalte vilkår, skal styrkes. Utvikling, overføring, spredning og formidling av miljøvennlig teknologi til utviklingsland skal fremmes.
- Den internasjonale støtten til å gjennomføre en effektiv og målrettet kapasitetsbygging i utviklingsland skal økes, og dermed støtte nasjonale planer for gjennomføring av alle bærekraftsmålene, blant annet gjennom nord-sør-samarbeid, sør-sør-samarbeid og trepartssamarbeid og fremme et allment, regelbasert, åpent, ikke-diskriminerende og likeverdig multilateralt handelssystem. Utviklingslandenes eksport skal økes betydelig, særlig med sikte på å doble de minst utviklede landenes andel av verdens eksport. Innen gitte tidsrammer skal de minst utviklede landene få varig avgiftsfri og kvotefri markedsadgang, i samsvar med beslutninger i Verdens handelsorganisasjon.
- Stabiliteten i verdens makroøkonomi skal styrkes. blant annet gjennom politisk samordning og samstemthet. Det skal oppnås en mer samstemt og helhetlig politikk for bærekraftig utvikling, og hvert lands politiske handlingsrom og lederskap skal respekteres med hensyn til å etablere og gjennomføre egen politikk for fattigdomsbekjempelse og bærekraftig utvikling.
- Det globale partnerskapet for bærekraftig utvikling skal styrkes, og understøttes med partnerskap mellom flere interessenter som kan mobilisere og dele kunnskap, ekspertise, teknologi og finansielle ressurser, for å bidra til at alle land, særlig utviklingslandene, oppnår bærekraftsmålene.
- Økt støtte til kapasitetsbygging når det gjelder data, overvåking og ansvarlighet i utviklingsland, også i de minst utviklede landene og små utviklingsøystater, for i betydelig grad å bedre tilgangen til pålitelige og aktuelle data av høy kvalitet fordelt etter inntekt, kjønn, alder, rase, etnisitet, migrasjonsstatus, funksjonsevne, geografisk plassering med mer.

Senterpartiskolen
Senterpartiets studieforbund

www.senterpartiskolen.no